

Introduction

All texts included in this volume of *Sacrum et Decorum* focus on the complex problems of *sacrum* in the 19th and 20th century art, and show certain aspects of the phenomena, perceived from different research perspectives.

The opening article of the volume, by Joanna Lubos-Kozieł, presents a synthetic picture of the research problems connected with the 19th century sacred painting; it emphasizes the necessity of delimiting the area of realizations of devotional character in academic research. The author proposes general postulates concerning the research methodology and the criteria of sacred artworks evaluation, and signals the difficulties and obstacles involved in dealing with these issues.

In an article devoted to the formation of iconography connected with the 19th century Marian apparitions, Piotr Krasny analyses the network of cultural conditions that imply a crisis in the sacred art of the time, torn between the aspiration to the ideal, supersensual beauty, and the limited capabilities of artistic expression. The French examples, discussed by the author, have their analogies in Poland, e.g. the cult of the Divine Mercy painting, and the associated way of thinking of sacred art still influences its development.

A broad and multi-aspectual analysis of the perception of modern sacred art is offered in the article by Ewa Klekot; it has been written from the perspective of post-modern cultural anthropology. The author considers the questions of artwork evaluation with regards to religious art, including religious kitsch, and points to the numerous conditions that shape the aesthetic attitudes of the modern man. This work invites a reflection on broadening the research horizons of traditional history of art, chiefly with respect to formulating the criteria of artwork evaluation that include also extra-artistic premises.

The observations Ewa Klekot presents mainly concern the modern culture, and it is indeed the art of the last century that the main part of this volume refers to. It is dominated by borderline themes, concerning the presence of *sacrum* in the areas of art which are connected neither with cult nor with the stylistic convention normally associated with devotional artistic creation.

The main body of this volume begins with the article by Tadeusz Boruta, a well-known painter

Wprowadzenie

Teksty zamieszczone w kolejnym roczniku „*Sacrum et Decorum*” koncentrują się wokół złożonej problematyki *sacrum* w plastyce XIX i XX wieku, ukazując niektóre aspekty tego zjawiska rozważane z uwzględnieniem odmiennych perspektyw badawczych.

Zamieszczony na wstępie artykuł Joanny Lubos-Kozieł zawiera syntetyczny obraz problematyki badawczej związanej z XIX-wiecznym malarstwem sakralnym, wyraźnie wskazując na potrzebę wyodrębnienia w opracowaniach naukowych realizacji o charakterze kultowym. Autorka tekstu wysuwa ogólne postulaty dotyczące metodologii badań i kryteriów oceny dzieł sztuki sakralnej, sygnalizując jednocześnie trudności i przeszkody związane z podjęciem tych zagadnień.

Piotr Krasny w artykule poświęconym kształtowaniu się ikonografii związanej z XIX-wiecznymi objawieniami maryjnymi analizuje spłot uwarunkowań kulturowych implikujących kryzys sztuki sakralnej tego czasu, rozdartej pomiędzy dążeniem do idealnego, ponadzmysłowego piękna a ograniczonymi możliwościami wypowiedzi artystycznej. Omawiane przez Autora przykłady francuskie mają swoje analogie również w Polsce, by przytoczyć kult obrazu *Miłosierdzia Bożego*, a towarzyszący im sposób myślenia o sztuce sakralnej nadal wpływa na jej rozwój.

Szeroką i wieloaspektową analizę postrzegania współczesnej sztuki sakralnej zawiera artykuł Ewy Klekot, pisany z pozycji ponowoczesnej antropologii kulturowej. Autorka rozważa kwestie wartościowania dzieła sztuki w odniesieniu do twórczości religijnej, w tym także kiczu religijnego, wskazując na wielość uwarunkowań kształtujących postawy estetyczne współczesnego człowieka. Jej wypowiedź skłania do refleksji nad poszerzeniem horyzontów badawczych tradycyjnej historii sztuki, przede wszystkim w zakresie formułowania kryteriów oceny dzieła sztuki, uwzględniających także przesłanki pozaartystyczne.

Ewa Klekot formułuje swoje spostrzeżenia przede wszystkim w odniesieniu do kultury współczesnej i właśnie sztuki ostatniego stulecia dotyczy zasadniczy blok artykułów bieżącego numeru „*Sacrum et Decorum*”. Dominuje w nim tematyka graniczna, odnosząca się do obecności *sacrum* w sztuce niezwiązanej ani z kultem, ani z konwencją stylistyczną łączoną zazwyczaj z twórczością o charakterze sakralnym.

Inicjujący tę część rocznika artykuł Tadeusza Boruty, znanego malarza i teoretyka sztuki, chociaż stanowi egzegezę rozważań Jana Pawła II na temat twórczości artystycznej będących rodzajem poetyckiej kontemplacji arcydzieła malarstwa sakralnego, pozwala na refleksję o charakterze uniwersalnym, dotyczącym obecności

Boga w sztuce, niekoniecznie ograniczonej funkcją liturgiczną, czy nawet religijną.

Sposobu wyrażania treści transcendentnych inspirowanego teologią lub formą ikony poszukują artyści prezentowani w artykule Renaty Rogozińskiej – autorki syntetycznych opracowań z zakresu sztuki współczesnej, w tym przede wszystkim sakralnej. W tekście publikowanym na łamach „Sacrum et Decorum” została omówiona wyłącznie twórczość niezwiązana z kultem religijnym, a zestawienie prac kilkunastu uznanych artystów i wzmianki o kilkudziesięciu dalszych wskazują, jak istotnym nurtem polskiej plastyki współczesnej są poszukiwania *sacrum* inspirowane formami obrazowania chrześcijańskiego Wschodu. Autorka analizuje i systematyzuje niezwykle różnorodność treściowych i formalnych, bezpośrednich i pośrednich nawiązań do tradycji obrazowania właściwej tradycji bizantyńskiej występujących we współczesnej sztuce polskiej, tworząc kolejną syntezę zachęcającą do eksploracji zagadnienia szczególnie omówionego przez nią w wydanej ostatnio monografii.

Tekstowi nadesłanemu przez Michaela Brötjego towarzyszą artykuły Mariusza Bryla i Michała Haakego – badaczy reprezentujących poznańskie środowisko naukowe i popularyzujących teorie niemieckiego uczonego na gruncie polskiej historii sztuki. Michael Brötje proponuje pogłębioną i dość kontrowersyjną analizę dzieła sztuki abstrakcyjnej powstałego w połowie ubiegłego wieku, odsłaniając przed czytelnikiem kolejne warstwy i aspekty możliwości interpretacyjnych omawianej przez siebie pracy. Autor odczytuje zawarte w niej treści metafizyczne odnoszące się do Absolutu i jego relacji z jednostkowym bytem, włączając następnie potencjalnego widza i jego możliwości percepcji w powołaną przez siebie strukturę związków wewnątrzobrazowych.

Poprzedzający wypowiedź Brötjego tekst Mariusza Bryla stanowi wprowadzenie do teorii tego uczonego, niezbyt jeszcze popularnych i często budzących zastrzeżenia wśród polskich historyków sztuki. Natomiast artykuł Michała Haakego uznać można niejako za kontynuację (czy też rozwinięcie) myśli Brötjego w kwestii możliwości uobecnienia *sacrum* poprzez formy sztuki abstrakcyjnej. Błyskotliwa analiza cyklu współczesnych prac w kontekście suprematystycznej teorii i jej realizacji w sztuce początków minionego stulecia artykułuje i porządkuje podstawowe aspekty zagadnienia oraz inspirowanie do dalszych rozważań.

Za podsumowanie problematyki artykułów omówionych powyżej uznać należy wypowiedź Grzegorza Sztubińskiego – artysty, filozofa i teoretyka sztuki. Prześledził on – od starożytności aż po czasy współczesne – związki zachodzące pomiędzy estetyką a duchowością w sztuce. Koncentrując się na zjawiskach występujących w wieku XX, Autor omawia swoistą zmianę paradygmatu, jaki w interesującym go zakresie przyniósł abstrakcjonizm, ale i kryzys duchowości w sztuce doby bezrefleksyjnego konsumpcjonizmu schyłku stulecia.

and art-theoretician. Although the article is an exegesis of John Paul II's reflections on artistic creation – a kind of poetic contemplation of a sacred painting masterpiece – it allows for a universal reflection, concerning the presence of God in art, not necessarily confined to the liturgical or religious function.

The text by Renata Rogozińska, the author of synthetic articles on modern, chiefly sacred art, presents the artists who seek to express transcendental matters in a manner inspired by the theology or the form of an icon. This article discusses solely works unrelated to religious cult; putting together works of over ten famous artists and recalling dozens of others clearly shows the importance of this current in Polish modern-art, which is the search for *sacrum*, inspired by the forms of imagery of the Christian East. The author analyzes and systematizes the unusual diversity of content- and form-related, direct and indirect references to the representational tradition typical of the Byzantine tradition, present in the modern Polish art; she thus creates another synthesis, encouraging further exploration of the issue, discussed in detail in her recently published monograph.

The text submitted by Michael Brötje is accompanied by the articles by Mariusz Bryl and Michał Haake, two researchers representing the academic circles of Poznań, who popularize the German scientist's theories among the Polish art-historians. Michael Brötje suggests a deepened, and slightly controversial analysis of a work of abstract art, created in the middle of the past century; before the eyes of the reader, he reveals subsequent layers and aspects of interpretive options of the discussed work. Brötje reads the metaphysical contents of the work, which refer to the Absolute and its relation with the individual being, and then includes the viewer and his capability of perception in the thus-created structure of intra-pictorial relations.

The article by Mariusz Bryl, preceding Brötje's text, is an introduction to his theories, which are not yet wide-spread, and are frequently received with reservations by Polish art historians. On the other hand, the article by Michał Haake can be seen as a kind of continuation, or elaboration of Brötje's thought concerning the possibility of bringing *sacrum* into being through abstract art forms. This brilliant analysis of a cycle of modern works, placed in the context of the suprematist theory and its realizations in the early-20th century art, articulates and orders the elementary aspects of the subject, and provides an inspiration for further reflections.

A summary of the subject of the above-described articles is the text by Grzegorz Sztabiński – an artist, a philosopher and an art-theoretician. He traces the connections between aesthetics and spirituality in art, from ancient to modern times. Concentrating on the phenomena of the 20th century, the author discusses the peculiar change of paradigm brought by abstractionism, in the aspects which are of special interest to the author, and the spiritual crisis in the art of the end-of-the-century era of unreflective consumptionism.

The editorial board would like to extend the core of the nine articles, preceded with the introduction, with a new section including: reports on events important to the development of research into modern sacred art, reviews of important publications on the topic, presentations of distinguished contributors to the research into the 19th and 20th century sacred art, and free reflections on the issues connected with the subject of our periodical.

In this volume, we inform about the creation of the Centre for Documentation of Modern Sacred Art, established in the Faculty of Art of the University of Rzeszów. The report is supplemented with a text by the spiritual patron of the new institution, professor Andrzej K. Olszewski, who donated to the Centre the effects of over thirty years of his work.

The editors hope that the new volume of *Sacrum et Decorum* will be received kindly and with great interest.

The Editors

Translated by Anna Ścibior-Gajewska

Zasadniczy trzon dziewięciu artykułów poprzedzonych wstępem Redakcja „*Sacrum et Decorum*” pragnie uzupełnić o nowy dział zawierający: sprawozdania z wydarzeń istotnych, naszym zdaniem, dla rozwoju badań nad współczesną sztuką sakralną, recenzje ważniejszych publikacji w tym zakresie, prezentacje osobowości szczególnie zasłużonych dla badań nad twórczością sakralną XIX i XX wieku, czy też swobodne refleksje wokół zagadnień związanych z problematyką pisma.

W bieżącym numerze zamieszczamy informację o utworzeniu przy Wydziale Sztuki Uniwersytetu Rzeszowskiego Centrum Dokumentacji Współczesnej Sztuki Sakralnej. Sprawozdaniu towarzyszy krótki tekst duchowego patrona nowo powołanej jednostki – profesora Andrzeja K. Olszewskiego, który dorobek swojej ponad trzydziestoletniej pracy przekazał na rzecz Centrum.

Redakcja żywi nadzieję, że kolejny numer „*Sacrum et Decorum*” zostanie przyjęty przez Czytelników z życzliwością i zainteresowaniem.

Redakcja